EEN MOMENT IN DE GESCHIEDENIS

Augustus 1941: Rotary wordt buiten de wet gesteld

Als militair bevelhebber bekrachtigde Alexander von Falkenhausen het Rotary-verbod in België

In augustus 1941 werd Rotary in het bezette België verboden. De Duitse autoriteiten beschouwden de organisatie als verwant aan de vrijmetselarij en daardoor als politiek en ideologisch verdacht. Ook haar Amerikaanse oorsprong en internationale netwerk droegen bij tot dat wantrouwen. Het verbod paste in een ruimer beleid waarmee de nazi's het Belgische verenigingsleven onder controle wilden brengen.

Toen Duitse troepen in mei 1940 België binnenvielen, was Rotary al meer dan vijftien jaar in ons land aanwezig. De eerste Belgische Rotaryclub was in 1923 in Oostende opgericht. In de daaropvolgende jaren ontstonden ook in andere steden clubs die lokale beroepsmensen en prominenten samenbrachten. Bij het begin van de oorlog waren er in ons land 17 clubs actief. Naast hun maatschappelijke engagement hechtten ze veel belang aan internationale contacten en onderlinge verstandhouding.

De Duitse bezetting veranderde de omstandigheden ingrijpend. België kwam onder een militair bestuur te staan dat niet alleen het politieke en economische leven controleerde, maar ook ingreep in de werking van verenigingen. Vooral organisaties die als ideologisch onbetrouwbaar werden beschouwd, kwamen in het vizier.

De verdenking van vrijmetselarij

Een belangrijke reden voor het wantrouwen tegenover Rotary was de vermeende verwantschap met de vrijmetselarij. Beide organisaties vertoonden enkele uiterlijke overeenkomsten. Ze brachten mensen uit verschillende maatschappelijke kringen samen, werkten met een lidmaatschap op uitnodiging en onderhielden internationale contacten. Sommige Rotariërs waren bovendien vrijmetselaar. Toch hadden beide organisaties geen rechtstreekse band. Paul Harris stond een pluralistische beweging voor, die vriendschap, beroepsethiek en maatschappelijke dienstverlening centraal stelde.

Voor de nazi's woog dat onderscheid nauwelijks door. Binnen hun antisemitische ideologie werd de vrijmetselarij voorgesteld als onderdeel van een vermeende internationale Joodse samenzwering. Ook verenigingen die ermee werden geassocieerd, golden daardoor als verdacht.

Amerikaanse wortels

De Amerikaanse oorsprong van Rotary versterkte die argwaan. Vanuit Chicago had de organisatie een wereldwijd netwerk uitgebouwd, met clubs die over nationale en politieke grenzen heen contacten onderhielden. In de nationaalsocialistische propaganda werden dergelijke internationale netwerken geregeld afgeschilderd als instrumenten van buitenlandse invloed. Dat betekende niet dat Rotary in België daadwerkelijk een politieke tegenstander van de bezetter was. De organisatie had geen partijpolitieke doelstellingen. Maar haar internationale verbondenheid en onafhankelijke werking pasten moeilijk in een systeem dat het maatschappelijke leven zoveel mogelijk wilde controleren.

Het voormalige hoofdkwartier van de Gestapo in Brussel, Louizalaan 347

Het verbod, en hoe het omzeild werd

Rotary werd in België officieel verboden op 20 augustus 1941, door een verordening van het Duitse militaire bestuur. Sommige historische bronnen vermelden 24 augustus 1941 als datum van het officiële verbod. De Belgische clubs konden hun officiële werking niet langer voortzetten. In sommige gevallen werden hun bezittingen in beslag genomen. Dat neemt niet weg dat sommige Rotariërs nog wel 'clandestiene' vergaderingen bleven houden. Bij Rc Leuven werden de meubels openbaar geveild door de bezetter en de archieven vernietigd. Een terugblik van de club vermeldt het volgende: 'Onze keure, bewijs van onze "onwaardigheid" werd goed zichtbaar opgehangen boven het bureau van de chef van de Gestapo in zijn hoofdkwartier, te Brussel op de Louisalaan. De kas werd aangeslagen, maar vlugge handen hadden ze reeds, op enkele franken na, tijdig geledigd.'

Ook voor de vergaderingen bedachten de Leuvense Rotariërs een creatieve oplossing. Ze bleven op dinsdagavond samenkomen in hotel La Royale om er te kaarten, waarbij de winst in een hulpverleningskas ging. 'Weldra stroomden in deze kas ook vrijwillige en belangrijke geldelijke bijdragen binnen van industriëlen, banken en handelaars van onze streek. Ook de leden van Rotary tastten geregeld in hun geldbuidel.' Nauwelijks een maand later konden er daarmee hulppakketten verzonden worden naar Belgische soldaten in krijgsgevangenschap. 'Daarna gingen sociaal assistenten de verwaarloosde en verlaten gezinnen bezoeken, die levensmiddelen, kleren en brandstof kregen toebedeeld.'

Hotel La Royale in Leuven, waar Rotariërs bleven samenkomen

Het verbod kwam niet uit het niets. In Duitsland waren de Rotaryclubs al in 1937 onder politieke druk ontbonden. De bezetter paste in België dus een beleid toe dat voortvloeide uit de ideologische opvattingen en eerdere maatregelen van het naziregime.